

Het waterfeest op het Y ter eere van Peter den Grootte

Abraham Storck (ca. 1635 — kort na 1704). *Het waterfeest op het Y, 1 September 1697*. Doek. 66 bij 92 c.M. Gemerkt. Aankoop.
Door: J. F. L. de Balbian Verster

Het bezoek van den Tsaar van Moscovië aan ons land in het laatst van de 17^e eeuw, was een gebeurtenis die de wereld heeft verbaasd en bekoord. Door de romantiek van het geval, — een onbepert heerscher die vermomd te midden van een groot en luisterrijk gezantschap, een lange reis onderneemt om op een werf te gaan timmeren, — heeft de verbeelding geprikkeld en zelfs uitdrukking gevonden in een opera (“Czar und Zimmermann”), terwijl dichters en beeldende kunstenaars er zich dikwijls mee hebben bezig gehouden. Hoe uitgebreid zij ook moge zijn, toch is de literatuur over deze merkwaardige episode gemakkelijk te overzien. Alle nieuwere schrijvers over het onderwerp steunen op de beide werken van Mr. Jacobus Scheltema in de eerste helft van de vorige eeuw¹ en op de korte studie van Dr. Petrus Scheltema, een oomzegger van den voorgaande². Vóór hen had Voltaire aardige fabeltjes en anecdoten in omloop gebracht. Daarentegen verdienden de nauwkeurige G. A. von Halem (1803) en enkele anderen meer vertrouwen. Van werkelijke beteekenis, vooral voor de politieke geschiedenis, naast de alles samenvattende werken van de beide Scheltema's, is alleen het kleine geschrift van den Nederlander Meerman³. Wij zullen aan het slot van de hier volgende Bijlage B, bij het

¹ Mr. Jacobus Scheltema, vredereger te Zaandam: *Peter De Grootte in Holland en te Zaandam in 1697 en 1717*, 2 dln. (1814) en *Rusland en de Nederlanden* 2 dln. (1818). Voor een groot deel bevatten de beide werken gelijkkluidende tekst. In het eerstgenoemde steunt de schrijver op het dagverhaal van Jan Cornelis Noornen, lid van de Vroedschap te Zaandam en op andere authentieke gegevens van ooggetuigen.

² Dr. Petrus Scheltema, archivaris van Amsterdam en van Noord-Holland: *Czaar Peters verblijf te Amsterdam in 1697—1698 en 1717—1718*. In “Aemstel’s Oudheid” (1872) 6e en laatste deel, blz. 223.

³ De oorspronkelijke Nederlandsche uitgaaf van dit werkje, een in Den Haag en te Delft in 1811 gehouden lezing, moet uiterst zeldzaam zijn. Er bestaat echter ook een Fransche vertaling: *Discours sur le premier voyage de*

mededeelen van enkele stellig weinig bekende bijzonderheden, nog gebruik maken van een veel jongere Russische bron, welke aan de Scheltema's onbekend moest blijven.

Laat ons thans zeer in het kort enkele feiten uit het merkwaardige verhaal van Peter den Groote in herinnering brengen, om daarna te komen tot hetgeen het hierbij afgebeelde schilderij voorstelt.

De betrekkingen tusschen de Republiek en Rusland waren reeds van ouden datum. In 1614 was een Nederlandsch gezantschap naar Rusland gegaan, in 1625 gevolgd door dat van Van Klenck, later nog door andere, in 1629 was een handelstractaat gesloten, te Archangel en te Moscou hadden zich Nederlandsche handelshuizen gevestigd.

Van de drie zonen van Tsaar Alexis, die in 1675 overleed, hadden de beide oudsten weinig te beteekenen. De jongste, Peter, werd door zijn moeder opgevoed, maar in 1682, toen hij nog slechts tien jaar telde, werd hij naast zijn broeder Iwan als de toekomstige Tsaar aangewezen, terwijl hun zuster Sophia gedurende beider minderjarigheid het regentschap waarnam. Peter sleet zijn jeugd meest op een buitenplaats bij Moskou, waar hij zich vooral bezig hield met militaire oefeningen. In 1687 richtte hij twee compagnieën op van jongelieden die zijn goede vrienden en speelmakkers (Poteschnie) waren. Strenge tucht en goede kameraadschap waren de eerste regelen. Deze keurcompagnieën, later tot regimenten uitgegroeid, noemden zich naar de dorpen waar zij gelegerd waren, Preobrajensky en Semenofsky. Tot kolonel werd een vreemdeling benoemd, François Jacobowits Le Fort, geboren te Genève, die in Holland in krijgsdienst was geweest, ter dege onze taal had geleerd en ook in den handel was ervaren. Nadat hij in 1675 in Rusland was gekomen, had hij zich naam verworven in den strijd tegen de Tartaren. Deze veelzijdige en bekwame man werd Peter's leermeester en vertrouweling. De lijfwacht van den jongen Grootvorst, waartoe ook enkele Hollanders behoorden, richtte hij geheel in naar Hollandsch model. Hoeveel belangstelling Peter echter had voor militaire zaken, nog meer liefhebberij toonde hij voor zeilen en varen en het waren weer enkele Hollanders die hem daarbij onderrichtten. Door hun bemiddeling kwamen een aantal bekwame werklieden uit Zaandam over, waarna op een, aan het kleine meer bij het buitenverblijf aangelegde werf, een fregat op stapel werd gezet. Toen het klaar was, ging hij er onmiddellijk mee zeilen. Hij verkeerde vriendschappelijk en als huns gelijke met de Zaandammers en toen reeds liet hij zich Pieter Timmerman of Pieterbaas noemen. Zoo leerde hij ook onze taal verstaan en spreken, het zij dan, zooals hij later eens zeide, "alleen op zijn timmermans".

Toen het Regentschap ten einde liep, wist Peter alle kuiperijen en aanslagen van zijn zuster Sophia te verijdelen, haar gunsteling Galitzin werd verbannen naar Siberië, zijzelf in een klooster opgeborgen. In 1689 deed hij zijn luisterrijken intocht in Moskou. Wel behield ook zijn zwakke broeder Iwan den titel van Tsaar, maar de feitelijke macht liet hij aan Peter en na zijn dood in 1696, had deze het Rijk alleen.

Peter's belangstelling in ons land vond telkens nieuw voedsel en verlevendiging. Het verdient opmerking dat de Amsterdammer Nicolaas Witsen, na zijn promotie tot doctor in de beide rechten, reeds in 1664 met het gezantschap van Jacob Boreel in Rusland was geweest, daar groote reizen gemaakt en zelfs de Kaspische Zee had bevaren. In 1687 had hij een, uit vele gegevens samengestelde kaart van geheel noordoostelijk Europa, aan de beide Tsaren opgedragen, in 1692 deed hij hetzelfde met zijn groote werk: "Noord en Oost Tartarije". Hierdoor zijn rechtstreeksche betrekkingen ontstaan tusschen Peter en den Amsterdamschen Burgemeester-geograaf.

Bij Peter's ijverig streven om Rusland een vloot te verschaffen voor den strijd dien hij

tegemoet zag, werden in het eerst slechts kleine scheepjes gebouwd. Er werden zeilwedstrijden en spiegelgevechten gehouden, waarbij Le Fort als “admiraal” optrad. In 1693 reisde Peter naar Archangel en daar verkeerde hij uitsluitend met de vele Hollandsche kooplieden die er waren gevestigd. Zelfs nam hij bij een hunner zijn intrek. Hier werd door Hollandsche timmerlieden een koopvaardijschip gebouwd, het eerste van dezen aard dat in Rusland was vervaardigd. Toen het in 1695 naar Holland en Frankrijk werd bevracht, voerde het de nieuwe Russische vlag, rood-blauw-wit, een eenvoudige verschikking van de Hollandsche princevlag. Peter ging gaarne aan boord van de Hollandsche schepen en weer worden bepaaldelijk Zaansche schippers vermeld met wie hij vriendschappelijk en vertrouwelijk omging. Op een schip dat hij had aangekocht en dat door een Hollandsch oorlogsschip werd geconvoyeerd, maakte hij een tocht naar de kust van Lapland. Op een tweede reis naar Archangel, om het bouwen van nieuwe schepen te inspecteeren, ging hij aan boord van den Zaandammer schipper Claas Cornelisz. Musch en volgens zijn uitdrukkelijken wensch kwam hij eenigen tijd bij dezen in dienst als bootsgezel, om geleidelijk alle rangen te doorloopen. Daarna stond Musch bij den Tsaar in hooge gunst. Hij werd aangesteld als schipper op Peter's boeierjacht, dat uit Zaandam was besteld en overgebracht, en toen hij was overleden kreeg zijn weduwe een groot geschenk in geld toegestuurd, iets bijzonders omdat Peter in den regel zeer karig was.

De verovering van Azof in het begin van 1697 was het eerste sprekende bewijs dat zoowel de geregelde krijgsmacht naar Westersch model als de nog weinige maar deugdelijke schepen, goede weermiddelen waren. Als admiraal kreeg Le Fort de hoogste eer. Nu werden de plannen voor een groote oorlogsvloot met kracht voortgezet. De Hollander Evert Ides — die deel had uitgemaakt van een Russisch gezantschap naar China, en die ook met Nicolaas Witsen in betrekking stond — kreeg de opperste leiding over den geheelen scheepsbouw. Met haast koortsachtigen ijver werden nieuwe werven gebouwd en schepen op stapel gezet.

Peter brak met de algemeene wet en de godsdienstige voorschriften, volgens welke Russen zich niet buitenslands mochten begeven. Uit zijn naaste omgeving zond hij jonge edellieden naar Duitschland om het militaire bedrijf, naar Livorno en Venetië om den bouw van galeien, naar Holland om het bouwen van groote schepen en de navigatie te leeren. Meer dan dat, hijzelf besloot tot het ondernemen van een groote en langdurige reis. Zoo rijpte het plan tot de ambassades naar de hoven van Koningsbergen, Kopenhagen, Londen en Weenen en naar de republieken Holland en Venetië. Het voorwendsel was om oude betrekkingen te hernieuwen, het werkelijke doel bestond hierin, dat Peter in innig verbond wilde treden vooral met de zeemogendheden, om daarvan profijt te trekken bij zijn strijd tegen de Turken op de Zwarte Zee en aldus de Russische grenzen aan dien kant blijvend te beveiligen. Een van de beide gezantschappen vertrok naar Weenen en Italië. Aan het hoofd van de andere, de grootste en talrijkste ambassade, stonden drie gezanten. Van deze was de eerste en hoogste, Peter's rechterhand Le Fort, met de titels van generaal en admiraal; de beide anderen waren Golowin, gouverneur van Siberië en commissaris van oorlog, en Woschnitsjin, een secretaris van Staat, bekend door verschillende buitenlandsche zendingen. Een der belangrijkste personages was verder de geleerde en begaafde Menschikoff. Tot het gevolg behoorden vele edellieden. Peter zelf was omgeven door vrienden, officieren van het Preobrajensky regiment, die hem van zijn jeugd af waren toegedaan. Hij verkoos slechts een lagen rang aan te nemen en daarbij voerde hij, niet naar zijn vader, maar naar zijn grootvader, den naam Peter Michaëloff, (dus de burgerlijke vorm, in stede van Michaëlowits wat op een adellijke of vorstelijke afkomst zou wijzen). Voor zijn persoonlijken dienst wenschte hij slechts een kamerdienaar, een lijfknecht en een dwerg. Alleen hij en Le Fort waren gekleed naar Duitschen trant, al de overigen in rijke Russische kleederdracht. Een bijzondere verschijning was de Tartaarsche prins Bagration uit Georgië, die uit zijn land was gevlucht en door Peter in bescherming genomen. Hij verscheen op de reis dikwijls in schitterende Perzische kleeding en wekte dan veel opzien. Met de lijfwacht en de bedienden telde het heele gezelschap meer dan 200 personen. De ambassade vertrok in Maart

1697 en verplaatste zich eerst naar Riga. Bijzonderheden over dat en de volgende bezoeken, te Mittau aan den hertog van Koerland, te Koningsbergen aan den Keurvorst van Brandenburg enz., zullen wij achterwege laten. Te Berlijn splitste de ambassade zich in tweeën. Het eene gedeelte trok in zuidelijke richting naar Kleef, het andere over Lubeck, Hamburg en Bremen naar Hannover. Hierbij was ook Peter, die al lang meer dan genoeg had van het hoofsche gedoe en alle etiquette. Toen men Emmerik had bereikt, kon hij zijn ongeduld niet langer bedwingen. Hij huurde een kleine rivieraak om zoo spoedig mogelijk in Zaandam te komen. Met een klein aantal volgelingen scheepde hij zich in en liet de anderen in den steek. Die moesten maar in het langzame tempo van de heele ambassade achteraan komen. De aak zakte den Rijn af en kwam, over Utrecht, op den 17^{den} Augustus, een Zaterdag, te Amsterdam aan. De volgelingen hoopten daar wat te mogen uitrusten, maar daarvan wilde Peter niet hooren. Hij vloog — zegt een Russisch schrijver — als een bliksem door Amsterdam, en nog in den avond ging de reis verder, maar op een ander vaartuig, een kleine schuit. Men bracht het echter niet verder dan den Oostzaner Overtoom en moest daar overnachten. Den volgenden, Zondagmorgen voor dag en dauw, kwamen de Russen in hun armzalig vaartuig in de Voorzaan en daar herkenden zij in een peuëraar zekeren Gerrit Kist, die als smidsknecht in Rusland had gewerkt. Men legde hem het stilzwijgen op en door zijn bemiddeling werd achter zijn woning op het buurtje de Krimp, een klein huisje gehuurd, waar Peter met slechts één dienaar zijn intrek nam, de vier overigen in een beter huis op het Zilverpad. Allen waren in Russische kleeding, alleen Peter droeg reeds de Waterlandsche schippersdracht, een rood wambuis met een wit linnen broek. In de volgende dagen moesten de anderen zich ook in de landsdracht kleeden. De aankomst van de vreemdelingen kon te midden van de Zondags-drukke niet geheim blijven, te minder omdat zoovele Zaandammers in Rusland waren geweest. Door zijn buitengewone lengte was “de Grootvorst” gemakkelijk te herkennen. Den volgenden dag liet Peter zich onder den naam Pieter Michaëloff aannemen als timmerman op de werf van Rogge aan de Buitenzaan en onmiddellijk ging hij aan het werk waarbij hij den meesterknecht met vragen bestormde, een uiting van de onmatige weetgierigheid die hem kenmerkte. Hij gaf er zelf aanleiding toe dat het geheim niet bewaard kon blijven, omdat hij verschillende bezoeken bracht aan menschen die hij persoonlijk, of wier verwanten hij kende. Daarbij ook aan de weduwe van zijn ouden schipper Claas Musch, de vrouw wie hij geld had toegezonden. Vol ijver ging hij verschillende molens, lijnbanen en winkels bekijken en zoo kwam hij in aanraking met de notabelen, waarbij leden van de Vroedschap. Tot hen behoorde ook Cornelis Michielsz. Calf, toenmaals de voornaamste koopman aan de Zaan. Op die manier was er van een streng incognito geen sprake meer. Het gerucht dat de Grootvorst van Moscovië als timmerman op een werf te Zaandam werkte, vloog naar Amsterdam en het verspreidde zich door het geheele land. Peter had een boeier gehuurd en daarop Gerrit Musch, een broer van den meergenoemden Claas, als knecht aangesteld. Nu ging hij iederen dag zeilen, maar tot zijn ergernis werd de boeier steeds door vele jachten gevolgd. Iedereen wilde den Grootvorst zien. De belangstelling in zijn persoon werd steeds lastiger en het hielp niet dat de Burgemeesters een waarschuwing lieten aanplakken, om de vreemdelingen die onbekend wilden blijven, ongemoeid te laten. Zaterdag 24 Augustus zou voor den koopman Calf, met wien Peter bevriend was geworden, een nieuw schip over den dijk worden gewonden. Er waren maatregelen genomen om de nieuwsgierigen op een afstand te houden, maar nu was de toevloed zoo overstelpend, dat de schuttingen werden verbroken en de wachten op zij gedrongen. Peter, die het bijzondere geval graag had willen zien, kreeg een zijner driftbuien en mokkend sloot hij zich op in het huisje, dat wereldberoemd is geworden. Het werd steeds erger en den volgenden ochtend, Zondag 25 Augustus, besloot hij om het onherbergzame Zaandam te verlaten en naar Amsterdam te gaan.

Niet zonder moeite door het groote gedrang, bereikte hij den boeier en na een levensgevaarlijken overtocht door het zware weer, kwam hij aan de Oude Stadsherberg. Daar men echter ook te Amsterdam den boeier reeds kende, was bij deze aanlegplaats alweer een oploop. Na een formeele kloppartij, waarbij ook de Russen slagen opliepen, kwam de Tsaar

eindelijk in veiligheid in het Oude Zijds Heerenlogement. Daar waren intusschen reeds enkele leden der Ambassade gearriveerd en als gasten van de stad gelogeed.

Het verblijf te Zaandam had dus volle zeven dagen geduurd⁴.

Van de nadering der Ambassade, het Groot Moscovisch Gezantschap zooals het heette, hadden de Staten-Generaal reeds op 25 Juli bericht ontvangen. In Den Haag veroorzaakte dit veel bereddering, want daar waren toen juist vele hooge gezanten in verband met de vredesonderhandelingen te Rijswijk. Toch werden twee logementen, de Oude en de Nieuwe Doelen, voor de Russen ingericht. Een deftige deputatie met boden en trompetters vertrok in jachten naar Kleef om de gezanten aan de grens van de Republiek te verwelkomen. Het wachten duurde lang, -want eerst op 21 Augustus kwamen de Russen aan. Nadat zij te Nijmegen onder kanongebulder "deftig" waren ingehaald, vertrokken zij in jachten over Gouda naar Amsterdam, omdat zij verklaarden daar een bezoek te willen brengen, alvorens in Den Haag te komen. Zoo arriveerden zij eerst op Maandag 26 Augustus te Amsterdam (de enkele reisgenooten van Peter, die hij den voorgaanden dag in het Heeren Logement terugzag, waren de Gezanten vooruitgereisd)

In een statigen en rijken stoet deed de Ambassade haren intocht door de Utrechtsche Poort. Evenals de Gezanten zaten de Burgemeesters in staatsie-koetsen, welke werden geëscorteerd en afgewisseld door ruitery, voetknechten, hofbedienden, heidukken en stadsboden. Daarachter volgden nog wel vijftig koetsen en in een van die laatste zat Peter, in de eenvoudige kleding van een edelman van lagen rang, terwijl alle anderen galakleding droegen en opzien wekten door ongeziene pracht van edelsteenen, vreemde wapenen en kostbaar pelswerk. Zoo trok de stoet met een langen omweg door de stad naar het Oude Zijds Heerenlogement op de Grim. Den volgenden dag werden de Gezanten op het Stadhuis plechtig ontvangen en daarna werd in den Schouwburg op de Keizersgracht bij de Runstraat, een galavoorstelling gegeven, gevolgd door een rijk collation. Op Woensdag brachten de Gezanten bezoeken aan de gebouwen der Admiraliteit en van de Oost-Indische Compagnie, des Donderdags zaten zij als gasten van de Stad aan een feestmaal in den Ouden Doelen en na afloop daarvan begaven zij zich naar den Kloveniers Doelen om te kijken naar het schitterende vuurwerk, dat daarachter in den Binnen-Amstel werd afgestoken. De herinnering aan die vertooning is bewaard door prenten en door een schilderijtje van Storck (Rijksmuseum 2266a).

Bij dit alles was Peter geen enkele maal op den voorgrond getreden en de overheid had zorgvuldig zijn wensch daaromtrent geëerbiedigd. In die dagen moet hij meer dan eenmaal bezoeken hebben gebracht aan Nicolaas Witsen, die als kenner van Rusland hem het best begreep en die hem in velerlei zin onschatbare diensten heeft bewezen. Als Bewindhebber der O.-I. Compagnie heeft Witsen ook zijn hartewensch vervuld, zoodat hij, zonder daarbij eenigen overlast te ondervinden, gedurende eenige maanden heeft kunnen werken op de Compagnieswerf (daarover echter meer in de volgende Bijlage). Toen Peter aan het feestmaal in den Doelen die vurig gehoopte toezegging had gekregen, kon hij het einde van het vuurwerk nauwelijks afwachten en niemand durfde hem beletten om nog in den laten avond, na boomsluiting, in zijn boeier naar Zaandam te zeilen. Daar kwam hij in stilte aan, liet alles uit het huisje halen en was den anderen ochtend al zoo vroeg vertrokken dat niemand aan de Zaan er iets van had gemerkt. Dien dag, Zaterdag 31 Augustus, was hij dus weer in Amsterdam terug. Op den volgenden, Zondag 1 September, zijn op het Y de groote zeilparlij en het spiegelgevecht gehouden, waarvan ons schilderij zulk een levendige voorstelling geeft. In dit waterfeest schepte Peter groot behagen en in zijn geestdrift liet hij opeens alle geheimdoenerij varen en

⁴ De Zaandammer Noomen beschrijft den Tsaar aldus: „Hij was lang en kloek van ligchaam, gewoon van zwaarlijvigheid, fluks en rap ter been, handig en vaardig in al zijn doen; rond van troonie, wreed van gezicht, met bruine wenkbrauwen en kort gekruld haar, wat bruinagtig, zijnde toen gekleed met een grijzen innocent of rok, rooden hemdrok en vilten hoed. Hij liep met een harden gang, slingerarmende, en houdende in elke hand een nieuwen bijlsteel".

vertoonde hij zich voor de eerste maal in een rijk kostuum, als de werkelijke hoofdpersoon van de Ambassade, als de Tsaar van Moscovië en van al de Ruslanden.

Voor deze feestelijkheid waren groote toebereidselen gemaakt. De beide Jagthavens te Amsterdam — die de rol vervulden van de hedendaagsche zeil-vereenigingen — waren uitgenoodigd om met hunne “admiraalschappen” deel te nemen en deze invitatie was ook uitgestrekt tot de eigenaars van jachten en boeiers in heel Noord-Holland. Alle jachten die geschut konden voeren werden daarvan voorzien en bovendien waren verscheidene veerschepen of torenschuiten⁵ aangenomen, waarop eenige compagnieën Amsterdamsche schutters werden geplaatst om met hun musketten te schieten. Het opperbevel was opgedragen aan een echten vlootvoogd, den vice-admiraal Gillis Schey van de Amsterdamsche Admiraliteit. Hij heesch zijn vlag op het groote jacht der O.-I. Compagnie, aan boord waarvan de Tsaar was gegaan, evenals de Gezanten en hun voornaamste volgelingen, de Burgemeesters, en de Bewindhebbers van de Kamer van Amsterdam. Tot de andere groote vaartuigen behoorden de jachten van de West-Indische Compagnie en van den Stadhouders van Friesland.

Dat alles naar den eisch was geregeld, blijkt uit het bijschrift van een prent van de gebeurtenis door Gaspar Luyken (Van Eeghen nr. 1670). Die tekst bevat de opgaaf van de 41 schepen welke, in drie eskaders verdeeld, aan het waterfeest deelnamen en van het aantal stukken die elk dezer voerden, te zamen 64. Bovendien de volgende:

Seynen en Rangeering.

1. *Als den Admiraal begeert met zyn Esquadre onder zeyl te gaan, zal hy een Blaauwe vlag onder de Prince-vlag van boven laten wajen en een schoot schieten.*
2. *Als den Admiraal begeert, dat 'er gerangeert zal werden, zal hy een Prince-vlag onder de Nock van de Gaffel laten wajen, en een schoot schieten,*
3. *Als den Admiraal geraden vint te wenden, zal hy een Prince-vlag onder de Prince-vlag van boven laten wajen en een schoot schieten, en alsdan zal de achterste eerst wenden, zo dat de achterste dan de voorste en de voorste de achterste zal zyn.*
4. *Als den Admiraal geraden vint met den Vyand in actie te gaan, zal hy een Roode-vlag onder de Prince-vlag van boven laten wajen en een schoot schieten.*
5. *Als den Admiraal geraden vint op te houden met het gevegt, zal hy een Witte-vlag onder de Prince-vlag van boven laten wajen en een schoot schieten.*
6. *Adoys-Jacht. Als den Admiraal begeert, dat het Advys-Jacht achter om zal komen, om de meening van den Admiraal te verstaan, zal hy een Blaauwe Wimpel ter halver Nock van zyn Gaffel laten wajen, en een schoot schieten.*

Het was gelukkig prachtig weer, met een frissche bries. De toevloed van menschen was ontzaglijk groot, op den dijk van Buiksloot tot Durgerdam en van de stad tot aan Zeeburg. Het Y wemelde van allerlei vaartuigen, die evenals de geheele flottielje, met vlaggen en wimpels waren versierd. Het groote jacht van den admiraal, vergezeld van andere jachten, zeilde naar de voor Schellingwoude gereed liggende “oorlogs” eskaders. Nadat de hooge bezoekers met eereschoten waren begroet, begon het spiegelgevecht, eerst in liniën, daarna eskadersgewijze. Toen volgde de worsteling van de bootsgezellen bij het enteren, afslaan, veroveren opbrengen, enz.

Peter had zulk een vermaak in de vertooning, dat hij van het groote jacht overging op een van de groote geschutvoerende vaartuigen, en op zijn last moest dit telkens koersen naar de plaats waar het gevecht het hevigst scheen en het hardst werd geschoten, want daarvan genoot hij vooral.

Het waterfeest slaagde naar wensch. Nooit had men op zulk een schaal zoo iets te Amsterdam beleefd. Toch, ondanks alle voorzorgen, was het aantal vaartuigen met kijklustigen dat in den middag bijeen was, zoo groot dat er nog al wat schade werd aangericht. Van het plan

⁵ De veerschuiten op Zaandam heetten ook torenschuiten, naar den Haringpakkerstoren waar zij hun ligplaats hadden. In het Museum zijn twee modellen van torenschuiten, een met spriettuig en een met bezaantuig.

om in admiraalschap terug te zeilen is dan ook niet veel terecht gekomen. De tijdgenooten hebben niet verheeld dat de zeilkanst werd belemmerd omdat er aan boord véél bekers werden geledigd.

Behalve de reeds genoemde prent van Gaspar Luyken, bestaat er nog een andere, die veel zeldzamer moet zijn (cat. Wurf Bain nr. 510) door G. Lambrechts met adres van J. Thessing te Amsterdam. Zij draagt onderschriften in het Latijn en het Russisch. Hier komt de voorstelling nog het meest met het schilderij van Storck overeen, in hoofdzaak als spiegelbeeld. De voornaamste vaartuigen zijn duidelijk te onderscheiden. Het groote jacht van de O.-I. Compagnie voert achteruit de Russische vlag, wit-blauw-rood met den dubbelen gouden adelaar op de blauwe baan.

Een vertrouwbare beschrijving van het waterfeest geeft overigens de tekst onder de eerstbedoelde prent, waar men o.a. leest:

“s Namiddags ten half drie uren stak de Vloot onder zeil en begon, na een wyl in goede order haare cours gehouden te hebben, een zeer ordentelijk Spiegelgevecht; ten welken einde de Jagten, na de maat hunner grootte, met kanon, en de Liefhebbers met muskettery, voorzien waren. Zij passeerden malkander t'elkens in een nette rang, en brandden ondertusschen met hun kanon dapper op malkander los; 't geen, op dat het Gevegt te meerder luister mocht hebben, door elf stukken, staande op het Blaauwhoofd, elf op Keerweer en zestien op d' Amstelbrug, geholpen wierd, De huizen der omleggende Water-landsche Dorpen dreunden door het gestadig kanonneeren; daar zich de salvoos der Vrywilligers, zo menigmaal als het Jagt, daar de Gezanten zich in bevonden, hen passeerde, onder lieten hooren. Het gansche Y, zo ver als het oog kon bereiken, was bedekt met allerhande soort van Vaartuigen, uit nieuwsgierigheid om een zo zeldzaam schouwspel te zien derwaarts gevloeid: en ondertusschen, niettegenstaande deze ontelbaare menigte, waar uit men een verwarring te gemoet zou hebben moeten zien, geschiedde alles in zo goede order, en wierd de rang zo ordentelijk gehouden, dat'er d' Aanschouwers, waar mede de Jagthaven en de Dyk tot Schellingwou en Nieuwendam gepropt vol stonden, zich'er niet genoeg over konden verwonderen, 't Vallen van den avond eindigde het Gevecht, en liet de Gezanten met een volkomen genoegen vertrekken”.

Dit artikel werd eerder geplaatst in het “Jaarverslag van het Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam 1923”.